

Sári László

A tested hússzirmú virág

Cangjang-gjaco, a hatodik dalai láma szerelmi életéről

Cangjang-gjaco, a háromszáz évvel ezelőtt (1683–1706) élt ifjú tibeti istenkirály álruhában járta a lhászai palotája (Potala) körül álló ivókat és bordélyokat, hogy megismerje a földi élet szenvedélyeit. Ezeken az éjszakai útjain szerezte szerelmi élményeit, és ekkor születtek különös költeményei, amelyeket napjainkban kezd fölfedezni és értékelni a nyugati világ.

Korában az ifjú népszerű, istenként tisztelt uralkodó volt Tibetben, s ugyancsak népszerű szerető, ünnepelt költő. Nemcsak az éjszaka lányai kedvelték, de ismerte a lhászai piacok dolgozó népe és az ország előkelő, művelt közönsége is. A szerelmi élményeiről olykor profán, nyers őszinteséggel valló ifjúról sokáig nem is sejtették, hogy ő maga a *dalai láma*. Sorrendben a hatodik, Tibetben minden földi és égi hatalom egyszemélyes birtokosa.

1.

„A tested hússzirmú virág” – súgta egy éjszaka a szeretett nő fölé hajolva az ifjú tibeti költő. A kérdés, amely már régen foglalkoztatta, és amelyre jobb választ ezen az éjszakán sem talált, változatlanul az volt, ki is ez a csodálatos lány, akinek lényéből, mint rejtelmes forrásból, minduntalan leírhatatlan gyönyör fakad.

A nevét bizonyára tudta, és tudta azt is, hogy most már hosszú hetek óta miért éppen őt választja éjszakánként társául a palotája tövében álló *A Sárkányhoz* címzett bordélyban. A lány gyönyörű, de épp ilyen szép a ház többi lakója is. A testi szépség meg valami azon túli *más* együtt teszi őt számára ellenállhatatlanná. De mi az a *más*? Mi jelenik meg ennek a testnek ezernyi vonzó tulajdonságá-

ban? Erre a kérdésre Cangjang-gjaco semmilyen választ nem talált.

Az „érzők világában” minden lény ugyanabból a két dologból áll (tartja a buddhista tanítás). Saját maga anyagi-ságából és az abban megmutakozó, szintén örökké változó lélekből. A lélek is sajátja mindenkinek, talán sokkal inkább, mint a teste. És lényegesebb tulajdona, mint anyagi formája. Csakhogy kevésbé beszédes, kevésbé megragadható, mint a test. Akkor hát hogyan ismerje meg? Hogyan szólítsa meg? Mit kezdjen vele?

Az ifjú költő tehetetlennek, ügyetlennek érezte magát. Zavarában csak csodálta, bámulta tovább a nőt. Hogy megértse saját vonzódását hozzá, és egy kicsit legalább megfejtse a titkot: mi is lehet a férfi közös célja a nővel, elérheti-e vele együtt földi életében a boldogulást?

Cangjang-gjaco, az ifjú uralkodó és költő, eleinte bizony ilyen naiv érdeklődéssel szemlélődött idelent, a földi világban. Égi származék, bódhiszattva lévén, teljességgel járatlan volt ezen a tájon. Avalokitesvarának, a könyörületesség bódhiszattvájának megtestesüléseként csak azért tért vissza közénk az égből a földre, hogy segítsen nekünk megvilágosodni, vagyis segítsen megismerni a világ valódi természetét. Hát most ő is éppen úgy él, és éppen azt teszi, amit mi. Pedig már régen elszokott tőle, s csaknem elfelejtette előző földi életét. És most mégis a mi bőrünkbe bújva próbálgatja ismét. Ránk, a mi életünkre és tapasztalatainkra kíváncsi. Arra keresi a választ, mi köt minket a világhoz, egymáshoz, mi támasztja bennünk a fékezhetetlen szenvedélyeket: a ragaszkodó szeretetet egyesekhez és az elutasító haragot, gyűlöletet mások iránt. Mert a képzett buddhista szerzetes (mint ő is) úgy tudja, ez a kétféle indulat szabályozza a földön az emberi viszonyokat, rendezi el sorsunkat. S a szenvedélyek világában, következésképpen az emberi viszonyok alakulásában is (úgy tanulta), főszerepet játszik a nő.

Cangjang-gjaco úgy érzi, hogy a nővel való találkozás még a nőtlenséget fogadó szerzetes számára is elkerülhetetlenül szükséges. Ez a találkozás megfoghatatlan, misztikus élmény, s remélhető, hogy ezen az élményen keresztül talán megért valamit az ember az anyagi és a nem anyagi létezés titokzatos viszonyáról: a létezés egészéről.

Vagyis azt remélte valaha az ifjú tibeti költő, amit a nők vonzásában bolygó többi tünődő férfi is örökké remél: megértést és megnyugvást.

2.

„A tested hússzirmú virág.” Bódító és lágyan hajladozó, kínálkozó és elfogadó, sugárzó és szomjazó, valóban, mint egy szépséges virág kelyhe. Eddig rendben is lenne minden. Hiszen a nő minden porcikájában természeti lény, a „legtermészetibb” alkotás.

„Amikor az isteni nemzőatyja, Tvastri, meg akarta teremteni a nőt, meg kellett állapítania, hogy már felhasználta minden anyagát a férfi teremtéséhez, már nincs miből dolgoznia. Így alapos megfontolás után fogta a hold keringését, a kúszónövények kerekded mozgását, az indák simulékonyságát, a füvek remegését, a nád magasba nyúló karcsúságát, a virágok frissességét, a levelek súlytalanságát, az elefántormány vékonyodó karikáját, az őzek szemének pillantását, a méhraj laza rendjét, a napsugarak örömteli ragyogását, a felhők zokogó panaszát, a nyuszik féltékenységét, a pávák hiúságát, a papagáj keblének puhaságát, a gyémánt keménységét, a méz édességét, a tigris kegyetlenségét, a tűz izzásának meleg fényét, a hó hidegét, a szajkó fecsegését, a kakukk csalogató hívását, a daru kétszínűségét és a fogoly hűségét, s amikor mindez együtt volt, megteremtette belőlük a nőt, és odaadta a férfinak” – jutott eszébe Cangjang-gjacónak az indiai elgondolás a nő teremtéséről. Ez a történet is a nő – mint természeti lény – végtelen bonyolultságára, sokféleségére, rejtélyességére utal. De hát így tökéletes, nem lehet egyszerűbb. Nem lehet olyan, mint a tárgyak, amelyeket az ember alkot magának. Pontosan tudván, mi célra készül, milyen tulajdonságokkal kell bírnia. „A nő így tökéletes” – gondolta Cangjang-gjaco.

De akkor miért „romlik el” gyakran, mint azok a tárgyak, amelyeket

az ember készít magának? Azok a tárgyak, amelyek nem tökéletesek. Mert elromlik, mint egy ócska szerkezet a tökéletes nő is, a férfi is. Eleinte még közös életük is makulátlanul szép, boldog, majd egyre kevésbé ilyen. Később pedig ez a szépség nyomtalanul múlik el a földi világból, s ők maguk is elhullanak, mint a beteg tigriskölyök. Nem marad belőlük semmi. Most még milyen tündöklő ő is itt a díszes takarón... Így tünődött Cangjang-gjaco, a hatodik dalai láma, talán éppen ma háromszáz esztendeje Tibetben, a világ tetején, egy édes, titkos találkozáson, a Nő fölé hajolva csendben.

Szívét borzongató érzés töltötte el, elméjét sötét kérdések riasztották. Szánta a tökéletes emberi lényt, a nyomorult földlakót. De leginkább az alvó lányt és saját magát.

3.

*A tested hússzirmú virág,
temető kertjében nyúló.
Lelked szélfúttá madártoll,
a halál szűk ösvényén száll.*

Így szólalt meg végül az ifjú uralkodóban az iménti gondolatokból támadt vers hajnalra, s miután visszalopózott palotájába, papírra is vetette a strófát. Szép vers, nemigen lehet többet mondani és finomabban szólni a létezés legnagyobb kérdéseiről, szerelemről, elmúlásról. Ebben a négy sorban sok érzés: megrendítően őszinte vallomás, féltés, szorongás, sőt mérhetetlen fájdalom van. Talán tud is minderről a fogadó sötét szobájában még mindig alvó lány, érzi a szerető aggodást. Mélyen, édesen alszik, őt nem nyugtalanítja a kérdés: szépsége, tökéletessége mire való?

Mire való mindez, ha a test gyorsan elhulló hússzirmú virág, s a lélek is majd rajta kívül leli meg otthonát: a halálban.

Tibet istenkirálya még mindig töpreng, nem tudja álomra hajtani a fejét. Hogy képes legyen rá, papírra vet még négy sort.

*A lelkem égi származék,
nem érinti a földi lét.
Szenvedése tűnő felhő,
az elborult ég látomás.*

Ezzel a gondolattal vigasztalódik, hátha ez csillapítja nyugtalanságát. És valóban, égi származására gondolva, megnyugszik egy kicsit. Ahogy mi is mindig megnyugszunk, amikor a félelmünket hasonló képzelgéssel üzzük el. És amikor eléggé hisszük is már, hogy a halál után van folytatás, elalszunk végre. Így aludt el a dalai láma is, talán éppen ma háromszáz éve, ezerszobás téli palotájában, Tibetben, a világ tetején.

4.

Egy reggel, miután végzett hivatali teendőivel, Cangjang-gjaco ismét felöltötte áruháját, s a korhely, vidám költő szerepében megjelent Lhasza piacán. A piac népe örömmel ismerte fel a költőt, akinek verseit akkor már gyakorta énekelték, fütyörészték. Szerették a dalokat, bár nem mindegyiket értették egészen. De azért azokat is lépten-nyomon énekelték, bármikor hallhatták az utcákat, a kocsmákat járók. Az emberek úgy érezték, az ő nyelvükön, az ő életükről szólnak a versek, akárcsak jól ismert népdalaik.

Cangjang-gjaco jókedvűen sétálgatott a piacon, tréfálkozott a kofák-

kal, oda-odaszólogatott a serénykedő, mosolygós lányoknak. Nem nyomasz-tották őt az éjszaka kérdései.

*A mangófa íze fanyar,
de gyümölcse édes, finom.
Kí lánya vagy, nem érdekel,
de gyönyörű tested nagyon.*

Értették a lányok a szót, és azt sem vették zokon, ha a verselő ifjú olykor-olykor megcsipkedte szép arcukat. Udvarlását kitüntetésként fogadták, nagyokat kacagtak, s jókat nevetett a költő is.

Szép lenne így élni mindig. Jó lenne tenni a dolgunkat, iparkodni nap nap után gondtalanul, s közben felhőtlenül örülni a lányok szépségének, mosolyának. Nem gondolni a világ változékonyságára, minden dolog múlására, amire Sakjamuni Buddha tanítása figyelmeztet. Egy öregaszonyon akadt meg hirtelen Cangjang-gjaco szeme.

*Látván virágok hullását,
feketére száradását,
eltűnődöm: ez a vénség
ifjú lányként virult egykor!*

Aztán megint lányok csoportja tűnt elé, ők is vidáman sürgölődtek, nevetgéltek a napfényben.

*Lent Délen, forró ég alatt,
bőkedvű lányok közt élnék
végtelen hosszan s boldogan,
ha megengedné a Halál.*

„Hát, igen. Valami nagy baj van ezzel a földi világgal” – gondolta Avalokitesvara bódhiszattva hatodik testet öltése a lhászai piacon. Ezek a szikrázó kedvű lányok itt a napsütésben nem sokára már sehol sem lesznek. Nemcsak itt nem – sehol. Délutánra majd fölpa-

kolják családjuk nehéz ládáit a kocsikra, a hosszú, rossz úton aztán estére hazaérnek, és ott sötét házaik mélyén már eszükbe se jut többé ez a mostani ragyogás. Elmúlik a nap, a fényesség. És akkor eszükbe jut, hogy így múlik majd el a többi nap is. Élvezhető-e egyáltalán az öröm, a boldogság, ha az elmúlás mindenre rávetíti az árnyát?

*(Ha nem gondolsz az elmúlásra,
ostoba vagy,
még ha másban okos is.)*

Létezik-e megértés, megnyugvás, ha nincs a világban semmi állandóság? Mit érnek a legkülönb dolgok, ha nem tarthatók meg, ha tünékenyek, változók? Mit ér az erény, a helyes látás, tudás? Mire megragadnánk, már semmi sem az, aminek mutatta magát. És ha elérjük is vágyunk tárgyát, mire megragadjuk, már mi sem azok vagyunk, akikben támadt a vágy. Sakjamuni Buddha bizony jól látta, ez az egész világ káprázat csupán. Illúzió, képzelgés. A valóság igazi természete tehát az örökös változás.

*E világnak minden dolga
vízben tükröződő kép csak.
Lásd s tudd: e tűnő rajzolat
sohasem lehet valóság.*

Az egyetlen valóság maga a változás. Nem te vagy a valóság, nem ő, nem is én. Nem a bogár, nem a virág, nem a hegy, nem a ház. Amit látunk, nem létezik, bármilyen nagy hatással van is ránk. Hát akkor ki az az esti lány, aki ma is vár rám? Mi legyen velünk ezután?

A lemenő nap fényében ilyen fájdalmasan tűnődött megint a világról Cangjang-gjaco, s már nem nézett az emberekre az utcán hazafelé. Palotájába érve azonnal felöltötte díszes,

ám súlyos, komor uralkodói öltözetét. Ez jobban illett rossz kedvéhez. Leült, megfogalmazott néhány elképzelést, rendelkezést, hogy megvédje népét a Tibet határain felvonuló hódító mongol csapatoktól, és arról is gondoskodott, hogy a más természetű veszedelmekkel szemben pedig templomaikban, hitükben leljenek biztos menedéket. Megerősítette papjaik rendjét, elrendelte újabb szentélyek építését. Többet nem tehetett aznap már senkiért. Ő maga is rettegve várta az éjszakát.

„Ki az a lány a fogadóban odalent? Jó lenne tudni végre. Elhessegetné talán ezernyi szörnyű gondolatát? A szerelem mégis vigasztalás?” – gondolt most megint a lányra az istenkirály. S vágyott rá. Pedig Sakjamuni Buddha azt hirdette, ha elvetjük vágyainkat, elvetjük a ragaszkodást, akkor örökre megszabadulunk kínzó gondolatainktól. Elfogadjuk a tűnékenységet, a változást, az elmúlást.

*A vágyódásból bűn fakad,
a bűnből hamis képzetek.
Pedig a lelkek, szegények,
csupán szeretni akarnak.*

Hát persze. Szeretni akarnak. Mert félnek. És jó összekapaszkodni félelmükben. Ígérni egymásnak csupa szépet, örökké tartó érzéseket.

*Beteljesülve se csökken
a vágy, az életre szóló.
Ha férfi és nő kötést tesznek,
a lét társas útját járják
örökkön-örökké, míg a
túlso boldogságig érnek.*

Na, igen. Ez is tökéletesen rendben lenne, ha megtörténhetne. Valóban így lenne igazán jó, megnyugtató. Örökkön-örökké. De mi létezik örökké? Csupán a változás.

5.

Ennek ellenére Avalokitesvara bódhiszattva hatodik földi megtestesülése aznap éjszaka ismét megjelent A Sárkányhoz címzett fogadóban. („A lelkek, szegények, / csupán szeretni akarnak.”)

*Tested ízes húsú barack,
vágyad sohasem apadó.
Hogy járjak hát a Tanítás
vágyakat tagadó útján?*

– szólt a lányhoz, aki valóban várt rá.

*Az érzékek felismerik
az elme képzelgéseit.
Hamis és való, innenső
és túlsó – szétválasztható.*

– súgta fülébe a lány. Aztán Cangjang-gjaco hajnalban ismét csak bámulta némán a gyönyörű alvó nőt a díszes takarón. Ki ez a lány?

*Ismerem jól gyöngye testét,
de lelke röptét föl nem mérem.
Pedig porba rajzolt ábrán
mérhetem a csillagpályát.*

– tűnődött, s csak bámulta tovább.

*Ékes arcú, szép kedvesem!
A jó kígyódémont kérem,
vegye rá a Halál Urát,
együtt maradjunk odaát.*

Ennek a versnek a sorait formálgatta magában, amikor később a kis szobában csendben felállt, s köpenyébe burkolózva elindult visszafelé ezerszobás palotájába.

6.

A tibeti istenkirály ezután még sokáig eljárt a fogadóba éjszakánként. Vigasztalódott és maga is vigasztalt. Ígért és hitt szép jövőt, örökké tartó érzéseket, „túlsó parti boldogságot”. És népéért is tett még sokat: sikeresen védelmezte őket országuk elenségeitől, s erősítette hitüket, hogy lelkük békéjét is megtalálják. Még szilárdabbá tette papjaik rendjét, s még több új szentély építését rendelte el. Úgy érezte, ügyesen berendezte országát és saját életét a három idő fenyegetése ellen. Biztonságot teremtett.

*Három Idő! Nagy Tanító!
Nap és Hold fölött trónoló!
Ki a Földön mindentudó,
csak te vagy: Múlt, Jelen s Jövő!*

Sokáig őrizte országa és saját biztonságát. Aztán egyszer árulók segítségével csapatait legyőzték a mongol támadók... A fővárosban, Lhászában még béke volt. Cangjang-gjaco elment hát egy este *A Sárkányhoz* címzett fogadóba. Megértést és megnyugvást remélt ismét. Mint mindannyiszor találkozásai során. De már nem várta senki.

*Vagy jobb meg sem látni téged,
hogy szívem el ne vesztsem,
vagy jobb kerülni téged –
hűtlenséged ne emésszen.*

Cangjang-gjacót később elfogták a mongol hódítók, s a fogságban meggyilkolták. De addigra már földi teste is jóban volt az elmúlással. Avalokitesvara bódhiszattva testet öltése előtt hatodszorra is bizonyossá vált: a valóság valódi természete a változás.

7.

Cangjang-gjaco költészetét korábban a *Tudást Őrző Tiszta Tenger* című kötetből (Európa Kiadó, 1984), később a *Lelked szélfúttá madártoll* című (Írás Kiadó, 1999) versfordítás-gyűjteményből ismerhettük meg magyarul.

Első olvasásra szomorú költőnek gondolhatnánk, pedig egyáltalán nem az. Csak minden szépnek és jónak, a szerelemnek és az életnek az elmúlásán is sokat töprengő ifjú volt, aki buddhista szerzetesként így keresett megnyugvást a mulandó világban. A mulandó világban *ideát*, nem pedig a változatlan öröklétben *odaát*.

Rövid élete kíváncsi kalandozás volt a földi létezés izgató világában, melyről mindent tudni akart, de amelyben igazi emberi módra (serénykedve, vagyont, örömeiket hajszolva) eszé ágában sem volt elmerülni. Érzékenysége és érzékisége ellenében ezért volt szüksége minden pillanatban éber és józan intellektusára, mely lehetővé tette számára, hogy a legkülönbözőbb és legváratlanabb élethelyzetekről is megbízható értékeléseket készítsen. Hogy ezek a rövid és pontos értékelések, mire nyelvi öltözetet kaptak, világirodalmi rangú költészetté lettek, az már Cangjang-gjaco tehetségének egészen másféle megmutatkozása. A viselkedés- és látásmód különlegességéhez, mellyel saját szerelmi életének eseményeit közelítette, egy különleges közlésmód társult, mely sohasem vállalkozott többre, mint a röviden és pontosan megfogalmazott helyzet (állapot) minden kommentár nélküli felmutatására. Ha létezik Kelet-Ázsiában úgynevezett felmutató piktúra, akkor létezik felmutató költészet is, s nemcsak a kínai, japán és indiai irodalomban, de a tibetiben is,

ahol ennek legszebb, leggyönyörködtebb példája az ő költészete.

Verseiben az étellel mindig és azonnal szembeállítja a halált, a szerelemmel az elmúlást, az álommal az ébredést, a derúvel a szenvedést. Ettől azonban nem szomorúak lesznek a versek, hanem sokkal inkább kiegyensúlyozottak, gondolatilag és érzelmileg egyaránt. Ilyen kiegyensúlyozó (vigasztaló) életszemléletet kínál számunkra a buddhista tanítás is, mely soha nem látatja fenyegetőnek az elmúlást, legyőzhetetlennek a szenvedést. Cangjang-gjaco költeményeiben azonban a képzett buddhista gondolkodó mögül olykor előbukkan a szorongó s szenvedő ember arca is, akit fájdalom tövise éget a szellemi, lelki nyomorúság, de főként a halál nyomában járván.

A versekben a halál az élet (szerelem) főszereplőjeként jelenik meg. Aszerint rendezzük be az életünket, hogy mikorra várjuk a halál megjelenését, s aszerint telnek éveink, tesszük dolgainkat, hogy mit akarunk szembeállítani vele: vagyont, gyönyört vagy megnyugvást, erényes életet. És mindig ott a kérdés, ha eljön, vajon könnyű lesz-e a találkozás, vagy hosszú és gyötrelmes? Lehet-e úgy élni, hogy könnyű legyen az élet és könnyű legyen a halál? A hatodik dalai láma igyekezett jó viszonyt kialakítani az étellel és a halállal, az örömtelivel és a fájdalommal, a széppel és a rúttal, a jóval és a rosszal egyaránt. Így aztán költészetében általában egyszerre van jelen bizonyosság és bizonytalanság, vallomás és elutasítás, kíváncsiság és félelem, kérdés és állítás.

De éppen ez adja költészetének egyik legnagyobb értékét. Ettől lesz

ez a költészet egyszerre szerelmi és gondolati, s ez a négysorosokban páratlan egyszerűséggel és nyelvi pontossággal megszólaló szerelmi-gondolati líra olyan különleges műfaji csoportot alkot, amelyhez hasonló nehéz lenne a nyugati költészetből ismert műfaji csoportok között találnunk. Ha elvetjük az ókori görög szerelmi epigrammákkal (az anakreóni dalok némelyikével) felhozható rokonságát, akkor Cangjang-gjaco verseinek jószerével nincsenek nyugati rokonai.

Költészetének különös értéke, hogy az érzések, az emberi viszonyok bonyolultságának (verseiben ábrázolt) fokát egészen fiatalon, szinte gyerekfejjel ismerte fel, s volt képes egy-egy briliáns strófában megragadni. Mindez arról árulkodik, hogy huszonhárom éves korára, halála idejére, már mindent tudott a földi életről, amit tudni lehet egyáltalán. Ha tovább élte volna itteni életét, bizonyára szörnyen unatkozott volna az iparkodó, az örömeibe önfelelt tudatlansággal merülő földi társak között. A hatalmukat és vagyonukat lázasan gyarapító hódítók és saját ostoba, tűnődések és bizonytalanságok nélkül élő udvari előkelőségei között. De nem lett volna több öröme a szerelmi életben sem. A Nő nem éri be költészetével, bölcselettel, a túlparti boldogság ígéretével Tibetben sem. A férfinak viszont, aki választ akar kapni nagy, súlyos, fájdalmas kérdéseire, „pokolra kell mennie” ott is. Ha már itt tart – bárki legyen is az –, meg kell hálnia.

Akkor is, ha fiatal, akkor is, ha Avalokitesvara bódhiszattva testet öltése a világ tetején.

Abilio Estévez

A másvilág küldötte

Mikor először láttuk meg a férfit, anyám és én éppen a temetőbe mentünk. Apám halála óta minden délután kimentünk. Már a nagykapun túl jártunk, mikor megpillantottuk, furcsa látvány volt, izzadságtól átítatott munkásruhában, hátratólt sombrero-ban, vállán átvetett tarisznyával. Ahogy meglátott minket visszahőkölt meglepetésében. Összehúzta a szemét és kivillantotta fogait, olyan fehérek voltak, mintha nem is lettek volna igaziak. Galambszürke szemei úgy csillogtak, mint a kés hegye. Nagyon magas volt, a ruhája pedig kicsi rá: szakadt végű nadrágja és sáros, befűzetlen bakancsa között egy darabon látni lehetett a lábszárait. Mellkasán szétnyíló inge, mely a hónaljánál sötétebb színű volt, megmutatta testén a szőrszálakat.

Anyám ránézett egy pillanatra, és megpróbálta kinyitni a napernyőt, de az csak nem akart kinyílni. Keresgélgni kezdett a táskájában, és engem hívogatott, a teljes nevemet mondta, mint azelőtt soha.

A férfi letette a földre a tarisznyát és közelebb jött. Hallottuk a bakancsok zaját az úton, és nem volt nehéz kitalálni, hogy már itt van, két lépésre, éreztük izgatott lélegzését és az erős bozótillatot.

Éreztem, ahogy anyám megszorítja a kezem.

– Adna egy kis vizet? – kérdezte, s hangjára megremegtek a fák ágai.

Anyám nem figyelt rá, nem is törődött vele, menekülni kezdtünk, végig az úton, aztán, szinte futva, át a vizesárok hídján. Kezdett hűvös lenni, a fák feketének látszottak az esti fényben. Az utcák nedvesek voltak, bár nem esett, a házak magányukba zárkózva. A kutyák (mennyi kutya!) nem ugattak. A madarak nem repültek, az öreg Sana bolond fia sem üvöltött, a templom harangjai sem tettek semmit – bár ez lenne a dolguk –, hogy elriasszák a csendet.

– Ki ez a férfi? – kérdeztem anyámtól, mikor már messze jártunk.

– Az ördög – válaszolta.

Másnap újra láttuk. Odaértünk a temető nagykapujához, néhány gipszanyaggal érdeklődés nélkül nézett minket, kinyitottuk a rácsot, csikorgott, mint mindig, aztán rátértünk a fehérre festett konténerekkel és élénk színű virágtartós szürke sírokkal szegélyezett útra.

Anyám sóhajtott (mindig ugyanígy sóhajtott), összecukta a napernyőt, és rendbe tette a haját. Mint rendesen, kószáltunk a sírok között. Anyám elolvasta a feliratokat, az összeset, és megsimogatta egypár sír tetejét vagy a keresztet, itt van Adela, a barátnóm, itt egy másik barátnóm, egy harmadik, mennyi halott, kisfiam, mind csak arra emlékeztetnek minket, hogy porból lettünk és porrá leszünk. Szemei nyugtalanok voltak és csillogtak, ajkán pillanatokra könnyű mosoly bujkált.

Apám sírjánál kivette az elhervadt virágot, és a földre szórta a szirmokat.

A férfi abban a pillanatban tűnt fel, mikor anyám tiszta vízért küldött, egy márványangyalka alatt állt, ő is márványból volt, mint az angyal, minket nézett, anyámat nézte, mereven.

– Ne nézz oda! – parancsolta anyám.

Nem tetszett hangjában az aggodalom, de nem mertem semmit kérdezni: láttam, ahogy lehajtja a fejét, magába merül, magára erőszakolt nyugalommal, egy padon ülve.

Mentem, lehetőleg elkerülvén a férfit, a vízcsaphoz, és megtöltöttem az üvegedényeket. De visszafelé a férfi megállított, nemcsak a kezével, hanem acélszemeivel, melyek úgy tele voltak kereszttel, mint a temető. Mosolygott.

– Mit akar? – kérdeztem félelem nélkül, bár féltem, szemem lesütve, mert tudtam, hogy nem nézhetnek rá.

Egy régi, megsárgult, összehajtott papírt mutatott.

– Add neki oda, mondd meg neki, hogy ez egy üzenet.

De mivel én, vagyis a kezeim nem engedtek, lehajolt hozzám a magasból és hozzátette:

– Ez egy üzenet, amit apád küld.

– Apám halott – válaszoltam sértetten, bár nem tudtam, miért.

– Tudom – felelte –, ő egy jó barát, akinek nincsenek titkai előttem.

Az csak nem lehet baj, ha egy apámtól érkezett üzenettel megyek vissza?

Anyám elolvasta a papírt, de nem látszott rajta semmi. A keblei közé rejtette a papírt, és nem tett virágot a tartályba, azt mondta, a víz jó a halottaknak, majd a kezei közé temette arcát, és észrevettem, hogy szemhéja rángatózik. Sírész vagy nevelsz? Semmi, fiam, semmi, megtörölte a szemeit és felállt.

– Menjünk. Már este van.

– Este? – Nem ellenkeztem, bár még látszott a nap.

Kimentünk a temetőből. A férfi már nem volt ott, vagy elrejtőzött, anyám szeme bevilágította az utcát, tekintete elveszett a messzeségben.

Csendben mentünk hazafelé. Anyám nem beszélt, mint mikor valami rossz gondolat gyötörte. Én jól ismertem, és mivel jól ismertem, letéptem egy jász-mint és átadtam neki, hogy tegye dísznek a ruhája kivágásába.

Mikor hazaértünk, nem gyújtotta meg a lámpát. Kérte, hogy menjek pihenni, csak ne beszélj, kérlek, tudod, nem szeretem, ha beszélnek hozzám, miközben gondolkodni akarok.

– Kire gondolsz?

– Apádra.

Egy álló héten keresztül, nap nap után eljött a férfi, ott sétálgatott a kapunk előtt. Anyám bezárta az ablakokat, és mikor meghallotta a bakancsok zaját, behunyta szemét és befogta fülét. Néha sírt is. Csendben sírt, úgy tűnt, mintha nem is sírna. Nem mentünk többet a temetőbe, hogy ne lássuk, mert ez az ember maga a Sátán, fiam, a túlvilágról jött, és a túlvilágiaknak semmi dolguk nincs ezen a világon.

Némely délután a férfi kopogott az ajtón. Anyám beszaladt a konyhába és úgy tett, mintha a levest kavargatná, de milyen levest, ha semmi sem volt a fazékban.

És ez így ment, mígnem egy délután a férfi nem bírta tovább, és addig kopogott, míg bele nem fáradt, és anyám sem bírta tovább, s bár nem akart ajtót nyitni, hirtelen úgy döntött, hogy kinyitja. A férfi tág pupillájával találta magát szemben. Jó napot kívántak egymásnak, de elég fura módon, mosoly nélkül.

A férfi azonmód így szólt:

– Ajándékot hozok Önnek.

És átnyújtott egy fehér fémkalitkát egy fehér madárral, ami azonban biztos nem fémből volt, hiszen ide-oda repkedett a kalitkában, különös csicsergést hallatva.

Anyám átvette a kalitkát, nagyon hálásnak látszott, fáradjon beljebb, üljön le.

A férfi átment a nappalin és rám kacsintott, mintha nekem tudnom kellett volna valamit, amit ő úgy sejtett, hogy tudok. Ezúttal tiszta ruhát viselt, khakiszínű nadrágot és kikeményített, fehér vászoninget. Kezében zsebkendőt tartott, azzal törölgette gyöngyöző homlokát. Kölniillatot árasztott.

Anyám odajött hozzám, megcirógatta a fejemet.

– A fiam – mondta.

Arra gondoltam, hogy magabiztossága, amely egy időre magára hagyta, újra rátalált. Szép volt. Fesztelenül kezdett mozogni. Hozott egy pohár vizet és egy csésze kávé. Végül még el is mosolyodott. A térről beszélgettek, milyen jó is a tél, decemberben van levegő, mert hát ami augusztusban van...

Mikor a férfi elment, anyám kitárta az ablakokat és meggyújtotta az összes lámpát a házban. Nem zavarta, hogy túl késő van, elszántan takarítani kezdett, nemsokára a padló úgy csillogott, mint az üveg.

Később forró fürdőt készített magának, a vízbe illatos fürdőolajat csepegtetett. Bebújt a takaró alá és megkért, hogy ma se zavarjam, fiam, gondolkodni szeretnék.

Másnap nem öltözött feketébe. Egy fehér, kék szalagos ruhában jelent meg, és láttam, amint gyakran nézegeti magát a tükörben, derekára tett kézzel, elégedettnek tűnt.

– Ma hírt fogunk hallani apádról – jelentette be.

Púdert tett az orcájára és élénkvrösrre festette ajkait, ívelt szemöldöke feketén ragyogott. Haját kifésülte és feltűzte. Az egyik fiók mélyéről elővett egy aranypapírral bélelt és zöld szalagokkal átkötött régi bonbonsdobozt. Ebben tartotta a fényképeket. Óvatosan kioldotta a szalagokat, és jókat nevetett, hogy olyan fiatalnak látja magát, mint azokban az időkben. Nevetett a rokonok látán is, nevéen nevezte, üdvözölte őket, a régi anekdotákat ismételtette, mindig ugyanazokat a történeteket, letette a fényképeket a földre, mintha valamiféle fejtörőt akarna csinálni. Aztán egyik ujjával rámutatott a fényképekre, egyikre a másik után, és mondta a neveket.

Telerakta a házat agyagvázákkal, bennük virágokkal és spárgalevéllal. Este készülődni kezdett, elegáns ruhát vett fel, és megkérdezte:

– Na, milyennek látod anyádat?

Az igazat mondtam neki, hogy ilyen szép még sosem volt, mint egy filmszínésznő, és ő hálából nagy pusztit nyomott a homlokomra.

Tiszta huzatot hozott, tiszta lepedőt, és áthúzta az ágyat, a párnára néhány csepp illatos olajat csepegtetett.

– A férfi, aki a túlvilágról jön, üzenetet hoz apádról – mondta.

Nem kérdeztem, hogy maradhatok-e. Anyám hangok nélkül is meghallotta a kérdést, és mutatóujját felemelve válaszolt, mint mikor tanácsot adott.

– Figyelj rám: nem maradhatsz itt. A férfi, aki a túlvilágról jön, nem beszélhet, ha te is itt vagy. Nemsokára el kell menned itthonról, és csak nagyon későn jössz majd haza.

Láttam, ahogy az ágyneműt vasalja, simogatja, az ágy olyan szép volt, mint azelőtt soha. Aztán járkálni kezdett, végül, hogy megnyugodjon, rágyújtott egy cigarettára. Tetszett, ahogy dohányzik, úgy csinált, mintha ez lenne a legfontosabb dolog a világon. Szemét lehunyta, fiatalnak, szépnek látta magát. Teljesen megfélekedezett rólam, dohányzott és mosolygott: az ablakra, a kertre, az estére.

Akkor meghallottuk a lópatkók kopogását. Anyám odafutott az ágy végéhez, hogy levegye a falról apám képét. Felém nyújtotta:

– El kell vinned. Kérd meg, hogy segítsen nekünk.

Elmentem otthonról, és anélkül hogy anyám tudta volna, magammal vittem a kalitkát a fehér madárral. A falu sötét volt, mint a világvége, csak néhány lámpaoszlop jelentette az életet, de én örültem neki, hogy ilyen.

Halottak voltak az utcák, melyeken végigszaladtam kiabálva, a madár csi-csergett, boldog voltam, hogy nálam van apám arcképe, és főleg, hogy hírt fogok kapni felőle. Mert én igazából mindig is vártam egy üzenetre. Bár láttam azon a napon apámat a fekete koporsóba zárva, de sejtettem, hogy amennyire engem szeretett, nem fog minket elhagyni, éppen ezért reméltem, hogy egy nap, mikor legkevésbé sem számítunk rá, meg fog lepni minket. És anyám is azt ismételtette, fiam, ezen a világon sose lehet tudni.

Odaértem a Madamához, a gyarmati időkből maradt templom romjaihoz, és letettem egy kőre apám arcképét és a kalitkát. Beszéltem a fényképhez, azt mondtam, légy szíves, tudni szeretnénk, hogy vagy ott, tőlünk oly távol, mond meg, fogunk-e még látni? Nem válaszolt, de olyan volt, mintha válaszolt volna. Ekkor megnyugodtam, boldog voltam. Kinyitottam a kalitka ajtaját, és mondtam a madárnak, kijöhet, ha szabad akar lenni, és persze kijött, hiszen szabad akart lenni. Elrepült, és szárnycsapásai mint hálálkodó szavak hangzottak. Lefeküdtem a fűbe, becsuktam a szemem és elaludtam, nem, nem aludtam el, vagy mégis, hiszen álmomban a levegőben jártam, a templom harangtornya felett, a madár pedig a vállamon...

Mikor az álom véget ért, éreztem az éjszaka súlyát, és az éjszaka súlyáról beszélni olyan, mint kimondani a szót: félelem – és hazaindultam.

A házunk teljesen ki volt világítva, az ablakok fényt árasztottak. Mikor beléptem, bántotta a szememet a lámpák ragyogása.

Szólítottam anyámat.

Senki sem válaszolt, de nem volt jelentősége, én tudtam, hogy ott van, újra hívtam. Az étkezőben láttam a megterített asztalt, a hímzett gyümölcsös abrosszal, ezt anyám a különleges estékre tartogatta, és a tányérokat, a nevető kínai lányokkal a mélyükön. Tűvé tettem minden zugot, de ő elrejtőzött, hogy megijesszen. Láttam a szobáját, üres volt, mint a falu. Anyám, anyám, tudom, hogy itthon vagy. Éreztem, hogy nyílik az ajtó, nem azért, mert hallottam, hanem mert egy szellő kezdett lengedezni a házban, és vele a fák és a mező illata, mintha a férfi lett volna.

De nem ő volt persze: anyám jött be, nagyon szép volt, haja a vállára omlott, hosszú, finom szövetű köntöst viselt. A köntös tele volt levelekkel, mezítláb volt, lábai sárosak. Sóhajtozott és közben nevetett.

– Gyere, fiam – és letérdelt, hogy átöleljen és ezer csókot adjon. Az én kezemmel igazgatta a haját.

– Mit mondott apám? – kérdeztem.

Lehunyta szemét, elégedetten hátrahajtott a fejét, majd szétvetette az öröm.

– Boldog – mondta. – Apád boldog ott, ahol van, és azt szeretné, ha mi is boldogok lennénk. Azt mondja, felejsük el, ne menjünk többé a temetőbe, kezdjünk új életet.

– És a férfi?

– A barátja. Apád küldte, hogy vigyázzon ránk.

Aztán kimentünk a kertbe, anyám azt mondta, hogy érezni kell az éjszakai hideget, az elmúló telet, és énekelniünk kell, hogy apám hallhassa odaát, és nevetniünk kell, ok nélkül nevetni, neved, fiam, apád boldog, és mi is boldogok leszünk.

A falu a mi örömünkre ébredt, hangunkra kinyíltak az ablakok. Fejünk felett ott repkedett a fehér madár, és mikor elnyelte az ég, egy ragyogó pontot hagyott maga után, ami egy csillagra hasonlított.

Matolcsi Balázs fordítása

Abilio Estévez 1954-ben született Havannában, ma is itt él. Szinte minden műfajban kipróbálta magát: megjelent színdarabja, versgyűjteménye, egy rövidpróza- és két novelláskötete is.

Loriot

Tojás reggelire

FÉRJ Berta!
 FELESÉG Igen!...
 FÉRJ A tojás kemény.
 FELESÉG *(hallgat)*
 FÉRJ A tojás kemény!!!
 FELESÉG Hallottam...
 FÉRJ Mennyi ideig főtt a tojás?
 FELESÉG Túl sok tojás egyáltalán nem egészséges!
 FÉRJ Úgy értettem, mennyi ideig főzted ezt a tojást...?
 FELESÉG Te mindig körülbelül négy és fél perc után szoktad kérni a tojást...
 FÉRJ Tudom...
 FELESÉG Akkor meg miért kérdezel?
 FÉRJ Mert ez a tojás nem főtt négy és fél percen át!
 FELESÉG Én minden reggel négy és fél percen át főzöm a tojást.

- FÉRJ Akkor hogyhogy olykor túl kemény, olykor túl lágy?
- FELESÉG Honnan tudnám?! Nem vagyok én tyúk!!!
- FÉRJ Ah!... És azt honnan tudod, hogy jó-e a tojás?
- FELESÉG Istenem!!! Kiveszem négy és fél perc után!
- FÉRJ Az óra alapján, vagy hogy?
- FELESÉG Érzésre! A háziasszonyok mind megérik.
- FÉRJ Érzésre? Hát mit érzel meg?
- FELESÉG Azt érzem meg, hogy mikor lágy a tojás...
- FÉRJ De ez kemény... talán a megérezéseiddel van valami probléma...
- Feleség Az én megérezéseimmel van hiba? Egész nap a konyhában állok, mosok, rendet teszek a holmijaid között, bensőségessé teszem az otthonunkat, állandóan törődöm a gyerekekkel is, és te azt mondd, hogy az érzéseimmel valami nem stimmel?
- FÉRJ Hát ja... ja persze... aha..., ha a tojást csak érzés alapján főzöd, akkor csak körülbelül négy és fél percig főzöd.
- FELESÉG Hát neked nem mindegy, hogy a tojás körülbelül négy és fél perc alatt fő meg?!... A lényeg, hogy finomra fő négy és fél perc alatt!
- FÉRJ Én csak egy lágy tojást szeretnék, nem pedig egy körülbelül lágy tojást. Teljesen mindegy, hogy meddig fő!
- FELESÉG Aha! Teljesen mindegy... tehát neked teljesen mindegy, hogy én négy és fél percet a konyhában gürcöltem?!
- FÉRJ Nem, nem...
- FELESÉG De ez nem mindegy... A tojásnak négy és fél perc alatt mindenképpen ki kell főnie.
- FÉRJ Éppen ezt mondtam!...
- FELESÉG De éppen azt mondtad, hogy ez neked teljesen mindegy!
- FÉRJ Én csak egy lágytojást szeretnék...
- FELESÉG Istenem, a férfiak milyen együgyűek!
- FÉRJ (*mormog maga elé*) Kinyírom... holnap, esküszöm, kinyírom!

Posta Ákos István fordítása

Loriot 1923-ban született Brandenburg/Havelben. Polgári neve Vicco von Bülow, de művésznevén vált az egész németajkú kultúra legnagyobb komikusává. A Hamburgi Művészeti Akadémián szerez diplomát, s karikaturistaként, képregényrajzolóként dolgozik. Arany Kamera-díjas, Bambi-díjas, Arany Oroszlán-díjas televízió kategóriában, a PEN Club tagja. A televízió számára filmeket, kabarékat, sorozatokat ír, rendez. Több filmes díjat kap, emellett operát is rendez. Talán leggrandiózusabb vállalkozása Wagner *A Niebelungok* gyűrűje című tetralógiájának 90 percbe sűrített, humoros színré vitele. 2001 óta a Wuppertali Egyetem díszdoktora.

Művészneve franciául sárgarígót jelent, és azért választotta ezt a nevet, mert családjának ez a címerállata.

Małgorzata Nowicka

És most egy kis reklám

Na és most mi ez így hirtelen és váratlanul?

Hogy minden a válladra szakad. Támad, ahonnan csak tud. Bármerre, amerre nézel, mocskok. Felébredszt példának okáért, reggel, és látod, hogy megjött. Látod, hogy megjött, még akkor is, ha pasi vagy. Reggelizel, és lát-szólag minden rendben van, a reggeli ízlik, mint mindig, a kávé ízlik, mint mindig, a cigi káros, de ízlik, mint mindig, a papírdarab az asztalon nem zavar, macskapisi, macskakaki nem zavar, mert ez így természetes. De mindez csak illúzió, véresen komoly és egyre nagyobb méreteket öltő illúzió. Később, ahogy ez már a filmekben és a könyvekben lenni szokott, csak egyre rosszabb. Persze előfordulnak másféle filmek és másféle könyvek is, amelyekben minden rózsaszín, amelyekben nincs macska- és kutypisa a szőnyegen, amelyekben szeretet van és Jerzy Owsiak az Ünnepi Segítségnyújtás Nagyzenekarával¹. De ezek, azt lehet mondani, kivételes esetek. Ezek a dolgok valótlanak.

És ezt te tudod.

Mint ahogy tudod azt is, hogy mi az, ami igazából fontos. Hogy mi az, ami az életben igazából számít. És ne ámítsuk itt magunkat, hogy ez a szeretet meg a család és a keresztény értékek. Ne akarjuk elhíttetni magunkkal, hogy ez a szerető emberek és a mérsékelt mennyiségű pénz hirtelen rohama. A szex, a szabad szerelem és a pénz az, ami igazából a legfontosabb. Meg a karrier. A karrier is fontos. De ahhoz, hogy karriered legyen, legtöbbször szexisnek is kell lenned, és szét kell tenned a lábad az összes elnöknek. Erről beszélnek a villamoson, néha a tévében (mint például a múltkor, amikor az „emtívi“-n azokat a castingokat mutatták, és erről beszélt az egyik bige nagyon mély meggyőződéssel a szemében és a mellében). Vessünk csak egy pillantást példának okáért az idei Miss Poloniára vagy Tomek Kamelre².

De ezt te tudod, és nem teszed szét a lábad egy tál levesért.

És térjünk vissza egy pillanatra ahhoz a naphoz, amikor felébredszt reggel, és egyszerre csak semmi sem úgy van, ahogy kéne. Neked úgy tűnik, hogy minden rendben van, de igazából nincs. És aztán. Megjött a vérzésed, ember, ez fájdalmas, tudom, szörnyű, tudom, borzalmas, én tudom. És ülsz a kávé mellett, mint minden reggel, és egyre csak ugyanazt a reggelit eszed, cinikusan nézegeted a papírdarabokat az asztalon, a pisáló-kakáló macskákat, cinikus a mosolyod és fehérítő a fogrémed. A háttérben könnyű popzene szól, könnyű

¹ Az Ünnepi Segítségnyújtás Nagyzenekara az egyik legjelentősebb jótékonyági alapítvány Lengyelországban, amelyet Jerzy Owsiak hozott létre 1993-ban. Azóta minden év első vasárnapján óriási pénzgyűjtő akció kerül megrendezésre az egész ország területén, amelyet különböző zenei (többnyire rockzenei) rendezvények kísérnek, amit a közszolgálat televízió is sugároz. Az összegyűlt pénzt a gyermekkórházak számára ajánlják fel orvosi műszerek vásárlására.

² Jóképűségéről híres televíziós bemondó, a *Randevú a sötétben* című televíziós vetélkedő műsorvezetője.

modern pempó a Rádió Zetből. És az ablak előtt, mint minden hétfőn, ott megy el épp a szemeteskosci. Aztán felkelsz, leporolod a nadrágod, a szoknyácskád, és indulsz bepakolni az iskolatáskád. Vagy nem az iskolatáskád, azt már te tudod, hogy milyen táskát kell bepakolnod, úgyhogy ezt dönts el te magad.

Dönts, ettől függ az életed!

És most megint van két választásod. Minden attól függ, hogy mennyire vagy haladó ebben a Babilonnak nevezett nagyvilágban. Röviden mindkét verziót – igenis, szerkesztő úr!

Ha még nem vagy tizennyolc éves, akkor most a következőket cselekszed: lemosod a nem létező sminkedet, leveszed magadról az összes fülbevalót, karkötőt, eltakarod az összes köldököd, megfésülsz egyenes és festetlen hajadat, lemosod a lakkot a körmödről, levágod a kakastaréjod. Ezután fogod az összes füzetet és tankönyvet, az összes kötelező és szorgalmi házi feladatot, az ellenőrző könyvet a szülők aláírásával, és kilépsz a lakásból. Bezárod magad mögött az ajtót az ezüsfityegős kulcsoddal – amin ott lóg az Eiffel-torony, az, amelyiket a Notre Dame mögött vettél Párizsban – mindössze két euró a négydarabos komplettért az egész családnak. Az iskolába menet nagyon nem legálisan félrehúzódsz a patika mögé, ahol a táskádból előveszed a kék-fehér dobozos LM-et meg a fekete, piros feliratos öngyújtót. Rágyújtasz, leszívod a füstöt, és nagyon felnőttnek érzed magad.

Bár nem is igaz, hogy a dohányzástól felnőttnek érzi magát az ember.

Bemész az iskolába, végigülsz nyolc órát, beszerzel pár jó jegyet, kimész rágyújtani a sportpályára, kikezdesz a fizikatanárral vagy a némettanárral, intelligens témákról társalogsz, összebarátkozol a szürke kiségerrel az osztályból, akit soha senki nem szeretett, te sem, de azért összebarátkozol vele.

Majd kijössz az ismerőseiddel együtt ebből az odúból, és észreveszed, hogy valahogy minden olyan szürke és piszkos, hogy hirtelen mindent mintha szürke máz borítana. Váratlanul rád tör a szomorúság, noha már ébredéskor tudtad, hogy rossz napod lesz. Átsétáltok a térre, és leültök egy padra. Előveszitek azokat a rohadt, buzis cigijeiteket, és rágyújtatok a biológiatanárnő ablaka alatt; a szomszéd ablak meg az osztályfőnöké. De ez most senkit nem érdekel. És jó is, hogy nem érdekel. És kösd meg a cipőfűződ a bakancsodon, mert orra esel. Egyik cigit a másik után szívjátok. A szemközti padon apránként megjelennek a kémekek. Rohadt, ősz hajú, öreg nyanyák. Beszélgetnek, és egyszer csak azt látod, hogy az egyik rád mutogat az ujjával, és mond valamit a másíknak. Majd-hogynem semmiség, de téged bosszant, jobban, mint valaha. Bemutatsz nekik a középső ujjaddal, szép, nagyon szép, bravó!

Így felidegesítve elindultok a tér melletti dombra. Egyfolytában azokat az LM-eket szívjátok, néha rágyújtatok egy-egy Pall Mallra is, de csak ritkán, mert nem szeretitek a fehér filtert. Hirtelen elkezdetek mindenfélével dobálózni. Hogy a köztársasági elnök egy fasz, a miniszterelnök egy fasz, minden országgyűlési képviselő egy fasz, a big brother egy fasz, a polgármester úr egy fasz, az érsek buzi, a tanárok faszok, a rendőrök faszok, Lew Rywin³ egy fasz. És tíz perc elteltével ki-

³ A leggazdagabb lengyel filmproducer, akinek neve összefüggésbe hozható a baloldali SLD-vel (Baloldali Demokrata Szövetség). Rywin 2002 második felében nemzetközileg is hangos korrupciós botrányba keveredett, amikor Adam Michniknek (a legnagyobb példányszámú

derül, hogy kifogytál az összes lehetséges „fuck you”-ból és köcsög rendőrökből, ahányat ismertél, hogy már fáj a középső ujjad, és elfogyott a nyálad.

A cigarettád is mintha elfogyott volna.

És most egy kis reklám, a világ mindenféle édes tárgy, mosóporok, csokiszkelet, ultramodern intimbetétek, a legeslegjobb újságok ajándékkal vagy anélkül, kocsik, amelyek izgalomba hoznak, csipszek, amelyekkel könnyen maszturbálsz, ruhák.

Most pedig, a reklám után, jön a második rész, vagyis mi a teendő, ha elmúltál tizennyolc éves, és már elfogyasztottad a reggelidet, illetve bepakoltad a táskád (FIGYELEM, időhiány miatt csak a tizennyolc éven felüli, saját kocsival, mosógéppel, illetve állással rendelkezőknek készült verziót közöljük).

Elmész otthonról, de előtte még megcsókolod a férjedet/feleségedet/csajodat/pasidat/szeretődöt/pesztrádat/mamádat. Bezárod az ajtót az Eiffel-tornyos fityegővel, amelyet valami csoda folytán, magad sem tudod, hogyan, az iskola sportpályáján találtál még annak idején. Nyilván valaki vette magának ebben a való világban tett kirándulás során. Leszaladsz a lépcsőn, kopog a magas sarkú cipőd; ha nincs magas sarkúd, akkor se ess kétségbe, és ne sírj, mert akkor biztosan a te másféle cipőd kopog. A parkoló felé menet elhaladsz egy trafik mellett, bedugod a fejed a kis ablakon, és veszel egy Wyborczát⁴, illetve egy Marlboro Lightot. Hiszen nem vagy már csitri, nem szívhatod még mindig ugyanazt a tiniknek és irodalmároknak való olcsó, buzis cigit! Beülsz a kocsidba, bekapcsolod a Rádió Zetet, és egy elegáns öngyújtóval meggyújtod a cigid.

Belépsz a származását tekintve vietnami, japán vagy valamilyen más ferde szemű idióta nemzetközi főnököd nemzetközi korporációs cégének ajtaján. Az igazat megvallva frusztrál a munka, de azért dolgozol ma is, és teszed a kedveset meg az okosat, nem hagyod, hogy átnézzenek rajtad az idősebb kollégák, kikezdesz az egyik fiatalabb kolléganővel vagy a főnökkel, rágyújtasz az ebédszünetben, átnézed a legfrissebb információkat az interneten, és jelentést írsz.

Nyolc veszettül fárasztó óra után patakokban folyik az izzadság a homlokodról. És hirtelen valahogy olyan furcsán észreveszed, hogy minden olyan szürke és piszkos, hogy hirtelen mindent mintha szürke máz borítana. Váratlanul rád tör a szomorúság, noha tudtad már ébredéskor, hogy rossz napod lesz. Elindulsz hát az ismerőseiddel együtt a bárba. Útközben meglazítod a nyakkendőd, leveszed a harisnyád, és megteszel mindent, hogy legalább néhány percig ne gondolj erre a posványra. És sikerül. Sikerül, amikor lehajtod a soron következő sörödet, amikor pletykálsz, és amikor már részeg vagy.

Amikor később, már csak egy kollégáddal vagy kolléganőddel, támoltygó léptekkel hazaindulsz, a politikáról beszélgettek, arról, hogy a politikusok faszok és igazából mindenki az. Hazaérsz, eszedbe jut, hogy ma van a Kuba

lengyel napilap, a Gazeta Wyborcza főszerkesztőjének) olyan változtatásokat ajánlott fel a médiatörvényben, amelyek lehetővé tennék az újság számára a Polsat televízió megvásárlását, az SLD számlájára utalt 17,5 millió dollár fejében. Michnik a beszélgetésről magnófelvételt készített, amit később nyilvánosságra hozott. Az eset következtében az SLD elvesztette a hatalmát, Rywin pedig gyakorlatilag mindenét.

⁴ Gazeta Wyborcza, Lengyelország legnagyobb példányszámú napilapja.

Wojewódzki⁵ műsora, megnézed hát, és teljesen izgalomba jössz. Kuba Wojewódzkinak valahogy hihetetlenül izgalmas a kopaszsága, a viselkedése pedig hihetetlenül hasonlít Tomek Kameléra, de erről már volt szó.

És most, mikor alszol, hirtelen minden úgy megváltozik.

(...)

Ádám Andrea fordításai

Małgorzata Nowicka (1988) a Poznań környéki Sztęszewben él, ott jár gimnáziumba. 2003-ban a Halart magazinban jelent meg debütáló elbeszélése.

Dragan Velikić

Álmodott élet

Részlet a Domaszewsky-dosszié című regényből*

Sarkon áll a ház, amelyben Adam Vaszics lakik, két mellékutca fut össze itt, mindkettő a szűkebb városközpont zajos útvonalára ér ki. Második emeleti lakásának nappalijából az ablakon át lelátni mindkettőre. Alkonyattájt nemegyszer időz az éjjelente zöld redőnnyel elsötétített ablakhoz lépve, amikor a kurtára fogott délutáni pihenő után el kell szánnia magát, marad vagy kószál egyet. Lejjebb a meredek utcán, a professzortelep iránt, talán tízépületnyire innen, hatemeletes mázas téglafalú ház magasodik, egyetemista korában egy éven át bérelt benne hónapos szobát egy negyvenéves özvegyasszonynál. Több mint huszonöt éve már. Sok bérlakásban megfordult azután, belakta a város minden negyedét. Szokásos útvonalain járva rögzültek benne a házfalak, kirakatok, megjegyezte a mindennap ugyanúgy szembejövő járókelők arcát, szemébe ötlött egy-egy gépkocsi, amely mindig ugyanott parkol, a fák, kioszkok, málladozó földszintes házak ablakában muskátlis cserepek, útjelző táblák, az udvarok kerítése mögött vicsorgó kutyák, hepehupák a járdán. Ugyanígy voltak ezzel más emberek is, bízást mondhatjuk, gondolta Adam, hogy ő maga is lassanként beiktatódik az utca bútordarabjává mások emlékezetében, ő is egy szembejövő lesz. Átfutott rajta, hogy idővel a környékelieket újfent lefényképezi a tudata, nem ismerve rá a barázdált arcbán a három évtized előtti kiadására, mint ahogy őt egy ablakán kibámuló ismeretlen a reggeli látkép állandójának

⁵ Az egyik legellentmondásosabb televíziós személyiség. Újságíró s egyben a bulvársajtó kedvence. Televíziós talk show-jában előszeretettel hozza kínos, gyakran kompromittáló helyzetbe a különböző közéleti személyiségeket. Híressé azzal vált, hogy a televízió nyilvánosságá előttr megmutatta a meztelen fenekét.

* A regény a Napkút Kiadónál jelenik meg magyar fordításban

veszi, amikor szabott időben mindennap gyalogosan a dolgára indul. Az utca titkos krónikása nem gyanítja, hogy ez az ötvenes férfi diákkorában is ugyanitt haladt el minden reggel a villamosmegálló felé tartva. Egy toronyból Stefan Maravila árnya kíséri mozgását, az ajándék életet élő emberét, ahogyan Adam anyja mondogatta volt. „Hatvan után a Feljebbvaló hívása olyan bizonyos már, hogy minden nap, amire felvirradunk, ajándék.” Nadija Vaszics ama ajándék évek kezdetén halt meg, amikor a résztvevő szerepét felváltja a szemlélődőé.

A lakást, amelyben nemrég óta él, apja halála után vásárolta Adam, eladott házuk árán. Harminc év elteltével így tehát ugyanabba az utcába költözött vissza, igaz, annak csak a neve volt már a régi, meg hogy ettől eddig tart. Időközben sok földszintes házat eltakarították, helyükre sokszintes épületeket emeltek. Műhelyek, üzletek, szatócsboltok (?) lettek az enyészetéi. A kereszteződések szélesítésének áldozatul estek a fák. Egy álló hónap elteltével sem sikerült mindennapos útvonalán felfedeznie valamelyik szembejövőben egy arcot a rég múltból. Egy délután, munkából jövet, befordult az épület bejáratán, amelyben egyetemistaként tanyázott. Miközben a lakónévjegyzéket böngészte, enyhe szédülés fogta el, mintha valami tilalmasat művelne. Egykori lakásadó nője nevét nem találta. Röpk pillanatra belevillant e helyzet kísérteties hasonlatossága azzal a négy évtizeddel korábbival, amikor iskolába menet megtorpant az Omladinszka utcában a ház előtt, amelyben legénykorában az apja egy olasz nőnél lakott. A névjegyzékben ugyanis egyetlen olaszos családnevet vagy személynevet sem talált. Az akkori percet élesen bevészte emlékezetébe, hogy ájulás környékezte, mintha rossz fát tett volna a tűzre azzal, hogy bolygatni próbálja valakinek az életét. És most, a sötét lépcsőházban, riadozva, nehogy valaki rajtakapja, visszabújik valamikori énjé bőrébe. A felvonó fekete fémajtaja, sűrű sodronyháló fut felfelé a korlát mellett, négyfelől közrefogva a teret, amelyben a régimódi fülke fel-le száll, egészen balra a bejáratától mély faburkolatban a villanyórák, jobbra két sorban a szabvány postaládák. Ha nem lenne az a harminc év, amely itt álló akkori énjétől elválasztja, miközben a piros gombot megnyomva várja, hogy a fülke csörögve a földszintre ereszkedjen, felvegye, és az utolsó, a hatodik emeletre szállítsa, ha nincs az a sok év, ami Stefan Maravila taxisofőr összes ajándék ideje, Adam nesztelenül benyithatna a lakásba a legfelső emeleten, és a tágas előszobán át szobájába surranhatna. Lábujjhegyen jár, villanyt sem gyűjtve, akárcsak azon az éjjelen, amikor kótyagosan hazatért valamilyen buliról, és megállt a kétszárnyú üvegajtónál, mely a gazdasszonya szobáját választotta el az előtértől. Mozdulatlanul állt az előszobában, szoktatva szemét a sötétséghez, amelyet az utcáról beszüremelő fények lassan oszlattak kissé. Akkor sem mozdult meg, amikor lépteket hallott odabentről, s nyomban utána egy körvonala sejlett fel a homályos üvegen át. Az ajtó kinyílt, és a küszöbön Ljubinka asszony hajlékony alakja tűnt fel áttetsző hálóingben. Adam két keze felemelkedett, körülfonta őket az asszony kemény csípőjén, és a következő pillanatban már magához rántotta rugalmas testét, mihón csókdosva nedves ajkait, a nyakát, a mellét. Ljubinka asszony akadozva lélegzett. Görcsösen nyomta ujjait inge alatt a húsába, majd körmeivel szántotta szelíden a férfi lúdbőrző hátát, mellét. A szenvedélyes csókolózás meg nem szakítva lassan beljebb húzódtak, a szoba mélyébe. Adam sebtében ledobálta ruháit, és elmerült a puha, meleg testben, amely addig ismeretlen szenvedélyességgel fogadta magába. Teljes három hónapon keresztül, míg az előadások tartottak,

rendre Ljubinka asszony ágyában végezte, kiélve titkolt szenvedélyét, kitanulva a szerelmeskedés módozatait, megszabadulva ifjonti szégyenérzetétől. Társaságba nem is járt, a vizsgákra készül, mentegetőzött. Nyár elején felmondta a szobát azzal a kifogással, hogy nem tudja fizetni három hónapon át, az új évfolyamig. Hosszúarcán kitartó, szelíd mosollyal Ljubinka asszony értésére adta, hogy a szoba várni fogja, ha októberben visszajön. Soha többé nem jelentkezett nála. A városnak egészen más részében keresett magának albérletet, és még éveken át messze elkerülte a régi utcát. És noha a következő év alatt magányos órákban már-már elviselhetetlenül támadt fel benne a kéjvágy, s felhevülve lódult a régi lakcím felé, mihelyt az utca közelébe ért, letett buja szándékáról. Fellépett a kikötő irányába tartó 2-es villamosra, s ott, valamelyik kétes lokálban felszedett egy órára valami rosszlányt, könnyített gerjedelmén, s megkönnyebbülten, ugyanakkor elégedetten, hogy ellen tudott állni elhagyott szerelmének, beült a sörözőbe. Élt benne a sejtés, hogy a különös szerelmi kapcsolat folytatása veszélyes volna. Egész idő alatt, amíg Ljubinka asszonnyal volt, úgy érezte, valami tilalmasat cselekszik, olyasmibe bocsátkozik, ami letérítheti a sorsszerűen neki rendelt pályáról, melynek helyességében soha nem kételkedett. Jó néhány filmet látott, könyvtárnyi könyvet olvasott olyan különös kapcsolatról, amilyenbe Ljubinka asszonnyal keveredett, s mind előreláthatatlan bonyodalmakba torkolltak végül. E gyengéd lény ölelő karjában meglegyintette a riasztó lehetőség, hogy az őket összefűző szenvedély egykettőre mélyebb kötődéssé alakulhat. Kezdtől fogva kitartott az egyforma szertartás mellett: késő éjszaka szeretkeztek, és az aktus után Adam visszavonult a szobájába. Reggelente csak akkor dugta ki az orrát, csak ha kattant a zár a bejárati ajtón. Ljubinka asszony már hét órákor bement a Vízügyi Minisztériumba, ahol főtanácsadói posztot töltött be. Napközbeni érintkezésük a lakásban mentes volt a testi közelségtől és a gyengéd szavaktól. Adam a városban vacsorázott, és későn járt haza. Nem gyűjtött villanyt az előszobában. Szobájában vetkőzött le, és tolvaj módra osont szeretője ágyához. A test, amelyet magához vont, rugalmas volt, az érettség káprázatos jeleit hordozta, a nagy életkorbéli különbség miatt nem kevés fölényt érezve tette magáévá ágyasát. A csendes asszony, miközben a beteljesülés elnyújtott nyögésével föléje borulva megfeszült, üzekedésük óráiban mintha egy más, hódolatteljes lényvé változott volna. Különös együttléteik egyedüli tanúi a kirajzolódó körvonalú ódon bútordarabok voltak, amelyek más szerelmesek testére emlékeztek, de róluk Adam semmit sem akart tudni. Úgy éltek egymás mellett, mint két idegen. Vasárnaponként sokáig az ágyban maradt, hogy elkerülje a találkozást szeretőjével. Az pedig, talán megérezve, mi lehet az oka henyélésének, dél tájban elment, és csak estefelé jött meg. Lustálkodása közben Adam gondolatban maga elé idézte azokat a lányokat, akik megtetszettek, mindegyiket kitanulmányozta, és forgatókönyveket eszelt ki a meghódításukra. Olyan raktár volt a lelke, amelybe épp csak hozzáfogott szerelmi tapasztalatokat gyűjtögetni. Gondtalan éveknél nézett elébe. Ki tudja, milyen élvezetekkel ajándékozzák meg a rá váró napok. A Ljubinka asszonnyal folytatott szenvedélyes kapcsolat mégis aggodalommal töltötte el. Adam a mindennapjait, amelyeket élt, nyomban valami meghatározhatatlan jövőbe vetítette, és ebben a jövőben, ahol a vonalat véglegesen megvonta, könyvelt el hozadékot és a veszteséget, abban a naiv hitben, hogy eljön majd a végelszámolás pillanata, az óra, amikor lebontják az állványzatot, és lezajlik annak az épületnek a műszaki átadá-

sa, amelyben kiszámítható, gazdag életet élhet, mentesen mindazoktól a kellemtelenségektől, amelyeket a meggondolatlan fiatalság hagy rá. Stevan lett első áldozata az elveszettségnek, jó példa az övé arra, milyen az, ha nincs meg ez a belső őrszem. Amikor tehát vasárnaponként egyre halogatta a kikászálódást az ágyból, Adam bevezett abba a pihe-puha jövőbe, amelyben minden a helyén van. Jól tanult, jeles közgazdásznak képzelte el magát, akiért versengenek az intézetek. Külörszági szakosításokra jár, pörgős életet él, amelyben, éppen mert időben gondolt mindenre, nincs semmi hiba. Soha nem fordult meg a fejében, hogy egy szál magában, gyermektelenül él majd, a zabolátlan életvitel kiszolgáltatottjaként, óhatatlanul kétfelől égetve a gyertyát, amiből csak rossz mérlege süllhet ki az életerőnek. Hanem az ifjúság szilárd bástyái mögött álmodott élet valódi kiteljesedéséhez nem lehet eljutni egy titkos függelék nélkül, amelyre Adam a kísértések címkéjét ragasztotta. E függelék érvényességi körében Adam minden tilalmat félretett, kicsapongásokba vetette magát, minden útba eső bugyrot végigjárt. Semmit sem szalaszthatott el, amire alkalom kínálkozott. Maga ez a kettőzés eleve kiiktatott minden veszteséget. Szakítások és viharok a magánlaboratórium védett övezetében játszódtak le. Az őserdő szabadsága az élvezetek szigorúan őrzött kertjében. Ennek jegyében telt ifjúkora, legjobb évei, anélkül, hogy észrevette volna: a titkos függelékre szorítkozott egész valója.

Bognár Antal fordítása

Dragan Velikić Belgrádban született, 1953-ban. Regényeit, esszéit német, francia, olasz, angol, szlovén, cseh, spanyol, román, lengyel, holland, orosz nyelvre fordították, számos egyéb írása mellett magyarul könyv formában az *Északi fal* (2000) és a *Dante tér* (2001) olvasható.

Venko Andonovszki

A szófogadatlanok ábécéje

(Részlet)

Nun: kígyó, asszony

Másnap ketten érkeztek a kolostorhoz vezető úton. Elsőnek egy férfi, azután egy asszony. A férfi hírt hozott: üdvözeteket Petar presbitertől, akit még a megboldogult, áldott emlékű Amfilohij szentelt fel. Jött, és elment, ahogy érkezett.

Tíz óra körül egy asszony jelent meg, de nem egyedül: nagy csoport kísérte fel a faluból. Megkötözve vezették, maguk előtt hajtották, botokkal ütötték. Bejöttek az udvarra, ahogy a pórnép jön be: rend nélkül, fegyelem nélkül, anélkül hogy egy vezető is lenne közöttük, szitkozódva és vadul, és

azt akarták, hogy jöjjön Varlaam, a rendházfőnök; jöjjön le, és adjon nekik tanácsot, mert ő mindenkinél bölcsebb. De előtte Eftimij jött ki az udvarra, és azt mondta: „Mit akartok?” Azok pedig válaszoltak: „Házasságtörés történt, szajha ez, mert viselős, de nincs férfi a fattyúhoz, akit szülni fog! A férje más országban, más népnél szolgál, ő pedig így várja!” És rámutattak az asszonyra, aki terhes volt.

Gyöngé volt, sovány, mint a nádszál, mely könnyű szélben hajladoz; csont és bőr volt, bőrzacskóba öltözött csontváz, csupán hatalmas, könnyben úszó szemei árulták el, hogy él. Csak nézett azokkal a szemekkel. Istenem, nézett mindnyájunkra, várva, hogy valaki kezet nyújtson neki, hogy megmentse a haragtól és a bottól, ami a harag testvére; tovább püfölték, Eftimij pedig nem mondta: „Ne üssétek, míg tette meg nem ítéltetik!”, hanem miközben csépeltek, megkérdezte tőle: „Mi a neved, asszony?” Ő pedig azt mondta: „Nunnak hívnak.” Aztán pedig Eftimij atya azt mondta: „Van-e apja a fiúnak, kit hordozol?” Ő pedig azt mondta: „Nincs, és nem tudom, hogyan esett, mert nem vétkeztem, és az Úr a tanúm, hogy így történt”.

Ez feldühítette a falusiakat, és újra bántalmazni kezdték, botokkal és szidalmakkal s köpésekkel ajándékozták meg. Egyikük azt kiáltotta: „Ne káromold az Úr nevét, szajha, mert nem vagy te a Szűzanya!” Egy másik pedig azt mondta: „Eftimij atya, hogy szól az Írás, és milyen törvényt kell alkalmazni, hogy beteljesüljön az igazság a bűnért, amit elkövetett ez a céda?”

Eftimij atya pedig azt mondta: „Az a törvény, ami előtettek igazságos és az Úrnak igazságot szolgáltat, neki pedig vigaszt és bűnbánatot.” Azzal elindult befelé, a parasztok pedig újra ütni kezdték az asszonyt.

Abban a pillanatban megjelent a Szépséges. Felkiáltott: „Álljatok meg, emberek!”, és azok abbahagyták, hitetlenkedve nézve rá. Az pedig, aki Eftimij kérdezte a törvényről, amely szerint ítélezhetnek, gonoszul kiáltotta: „Itt van az, akitől megfogant, mert ez a szajha egész idő alatt a templom körül forgolódott, mint egy szuka, amikor a farkát emelgeti a párosodáshoz!” És nevettek mind rútul, szemtelenül, és Eftimij atyának sötét fény villant fel az arcán, mert eszébe jutott valami, amit nem bírt elfelejteni.

A szegény Nun pedig kidüledt, vad szemekkel nézte a Szépségest, és sírva fakadt, és hogy védje őt, mert becsületes volt, és nem akarta, hogy valaki más szenvedje el az ő kínjait, mert azok az övéi voltak, azt mondta: „Éz az ember nem apja a gyermekemnek.”

A Szépséges akkor odament hozzá, átkarolta és oltalmába vette, mire őt is ütni kezdték, köpésekkel és bottal vendégelték meg. Ő akkor azt mondta: „Hallgassátok meg, mily szokat szólok, emberek, és a szavaim találjanak hozzatok utat, mert igazak, az igazság pedig csak nagy lelkekbe költözik, mert Nagy és Egyetlen. Ez az asszony kenyeret és vizet hozott nekem a templomba, anélkül hogy valaki megparancsolta volna neki, tőletek pedig mind a mai napig csak botot, szitkot és köpést kaptam ajándéku; miért rosszabb ő nálatok, akik templomba se jártok, Istent se ismeritek, csak igazságért jöttök ide, mintha az igazság itt és minálunk lenne? Isten helyett embernél kerestek törvényt, hogy ember felett ítélezzetek, ami rossz cselekedet, oktanokhoz illő.”

Eftimij atya e szavakra vörösödni kezdett, úgy tűnt, meg fog pukkadni, de túrtörtette magát; a közelben maradt, hogy hallja, mit mond még a Szépséges.

Az egyik ember pedig azt mondta: „Mondd meg hát nekünk akkor az isteni törvényt, amellyel meg lehet ítélni e tettet, ha már nem ismered el az ember hozta törvényt, mert a mi törvényünk világos: az efféléket kövekkel kell megpuhítani.”

A Szépséges pedig azt mondta: „Mondotta a Fiú az Írásban: a ki bűn nélkül vagyon köztetek, először az vessen követ rája!”

És lehajoltak mind, hogy követ fogjanak, mert magukat angyalnak vélték, a Szépséges pedig, látva, hogy az igazság a bűnösök mércéje szerint fog beteljesedni, Eftimij atya lábai elé vetette magát, és azokat csókolgatva könyörgött az ítéletéért, mert tudományával ő áll a legközelebb Istenhez.

Ő, micsoda változás mutatkozott Eftimij arcán abban a pillanatban! Micsoda édességet, elégedettséget és képmutató nagylelkúséget láttam a lelkében akkor, mert mondtam már, hogy belelátok idegen lelkekbe, fellemelem a leplet, leskelődöm és kémlelek, és idegen szájakban élek attól a naptól fogva, amikor elvesztettem a szavakat, hogy megkapjam az igazságot! Még most, miközben ezt írom, sem tudom elfelejteni azt az önelégült arckifejezést, mikor látta Eftimij atya, látta a Hízogó, a Felfuvalkodott, a Hiú, látta, hogy a sors kereke végre neki kedvező és kellemes helyzetbe fordult, látta, hogy könyörög Ő, aki őt megsértette és kinevelte, lenézte az ő fogalmazásait, neki pedig édessé lett a hatalom, mely az erő törvényével különös, kellemes ajándékokat kínál: elismerést azoktól, akik nem ismernek el, szeretetet azoktól, akik nem szeretnek, tiszteletet azoktól, akik nem tisztelnek, s megbocsátó és álszent kegyelmet ígérő mozdulattal felemelte a Szépségest, akinek már könnyek folytak az arcán, és felfuvalkodottan és tekintélyétől elvakultan, anélkül hogy elgondolkodott volna azon, hogy korábban épp ellenkező szavakat szólt, azt mondta: „Bölcsen mondta nektek ez az ember. És bölcs dolog meghallgatnotok, amit mond. Éljen még, és az Úr majd megbünteti, amikor eljön az ideje.”

És aztán önnön kicsikart jóságában tündökölve elindult, a Szépséges pedig még sokáig karolta a lábát, és hálálkodva áldotta őt. Végül ő fentről lenézett rá, ahogy a lába előtt térdepel, és azt mondta halkán, hogy csak én és a Szépséges hallottuk: „Van néha haszon azokból is, akiről úgy gondolod, hogy értéktelenek.”

És elment.

A nép pedig a botokkal a levegőben hadonászva, elégedetlenül szétszéledt, és az út menti ártatlan növényeken és állatokon töltötte ki a haragját.

Az udvar közepén a félelemtől és a hidegtől remegve, éhesen és megverten állt Nun, az asszony, aki fiat hordozott a méhében, akinek nem volt apja.

Hász Magdolna fordítása

Venko Andonovszki macedón próza- és drámaíró, irodalomtörténész, kritikus 1964-ben született Kumanovóban. Regényeiért, elbeszéléseiért, színpadi műveiért több kitüntetést kapott; *A világ köldöke* című műve 2001-ben az év legjobb regénye lett és megkapta a Balkanika irodalmi díjat. *A szófogadatlank ábécéje* című regénye 1994-ben jelent meg.